

Bitna forma sklapanja braka.

Piše: Dr. I. A. Ruspini.

Svrha je ove rasprave: ispitati i ustanoviti, koju formu valja pri sklapanju katoličkog braka obdržavati, da brak bude valjanim priznat u našem gragjanskom forumu.

1. Gragjansko naše zakonodavstvo zauzmlje u pogledu ženidbenih stvari katolika stanovište, da ženidbe katolika spadaju u djelokrug crkve, a gragjanske posljedice tih ženidbi u djelokrug države¹. O ženidbi katolika izdaje zakone i sudi jedino crkva, a o gragjanskim pravnim posljedicama izdaje zakone i sudi jedino država. Ovo temeljno načelo izraženo je u čl. X. konkordata² od 18. kolovoza 1855., sklopljenog izmegju sv. sto-

¹ Sr. Fr. Schulte, Erläuterung d. Gesetzes über d. Ehen d. Katholiken Prag 1856; Oesterreichische Vierteljahrsschrift f. Rechts- und Staatswissenschaft, Wien 1858. Bd. I. Heft I. S. 24—61.

² „Quum causae ecclesiasticae omnes et in specie, quae fidem, sacramenta, sacras functiones nec non officia et jura ministerio sacro annexa respiciunt, ad Ecclesiae forum unice pertineant, easdem cognoscet iudex ecclesiasticus, qui perinde de causis quoque matrimonialibus juxta sacros Canones et Tridentina cumprimis decreta iudicium feret, civilibus tantum matrimonii effectibus ad iudicem saecularem remissis. Sponsalia quod attinet, auctoritas ecclesiastica iudicabit de eorum existentia, et quoad matrimonium impediendum effectibus, servatis, quae idem Concilium Tridentinum et Apostolicae Litterae, quarum initium „Auctorem fidei“, constituunt.“ — Dogmatička podloga ovoga članka konkordata, u koliko govori o ženidbi, sadržana je u definicijama Tridentina sess. 24. de sacr. matr. can. 1: „Si quis dixerit, matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem legis evangelicae sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in ecclesia inventum, neque gratiam conferre; anathema sit“. can. 4: „Si quis dixerit, ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse; anathema sit“, i can. 12.: „Si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad iudices ecclesiasticos; anathema sit“.

lice i vladara. Članak taj proglašen je carskim patentom od 5. studena 1855³. državnim zakonom, te vrijedi kao takav i danas još u našoj domovini.

U savezu sa čl. X. konkordata i za provedbu njegovu izdan je i proglašen carskim patentom od 8. listopada 1856. „zakon za ženidbe katolika u carevini Austrijskoj“⁴, koji zakon vrijedi i danas još u našoj domovini. U uvodu spomenutog patenta naglašuje se napose i izrično, da se taj zakon tiče samo onih ženidbenih stvari katolika, koje prema čl. X. konkordata spadaju u područje i djelokrug države i njenog zakonodavstva, t. j. samo gragjanskih pravnih posljedica ženidbe⁵.

Uporavljajući rečeno temeljno načelo, izriče zakon za ženidbe katolika, da su glede braka, što ga katolik u monarkiji sklapa (sada: u našoj domovini), t. j. glede njegove valjanosti, mjerodavni lih crkveni zakoni⁶. Isto izriče i za brak, što ga katolik, koji je naš državljanin, sklapa u inozemstvu (sada: izvan Hrvatske i Slavonije)⁷.

Brakom katolika ili katoličkim, glede kojega su, što se valjanosti tiče, mjerodavni lih crkveni zakoni, smatra gragjanski naš zakonodavac onaj brak, što su ga sklopile a) dvije katoličke osobe, b) katolička sa nekatoličkom⁸ i c) dvije nekatoličke

³ Zem. VI. List g. 1855. br. 195.

⁴ Zem. VI. List g. 1856. br. 185.

⁵ „Da se propisi gragjanskog prava, postojeći za ženidbe katolika, u sklad dovedu s naredbami crkve katoličke: Mi smo, uslijed našega patenta od 5. studnoga 1855. i radi ovrhe članka X., sadržanoga u Našem ugovoru, što ga sa svetom stolicom sklopismo, posluhnuv Naše ministre i čuvši vieće naše državno zaključili, glede ženidbenih stvari katoličkih Naših podložnika, u koliko iste spadaju u područje zakonotvorstva gragjanskoga, izdati za svekoliku Našu carevinu niže navedeni zakon i naredjujemo, obćenitoga održavanja radi sljedeća . . .“

⁶ „§ 3. Nesmije nijedan katolik ženiti se u carevini Austrijskoj drugčije, nego držeci se svih propisa, što ih zakon crkveni ustanovljuje glede valjanosti ženitbe. Ustanove crkvenoga zakona ženitbenoga mogu se viditi iz naputka, koji je za duhovne sudove u carevini odredjen i zakonu ovom priklopljen.“

⁷ „§ 74. Austrijanac katolički može, kada se ženi u inozemstvu, onaj način ženjenja, što ga propisuju ili dopuštaju zakoni zemaljski, uzeti za pravilo u toliko, u koliko odgovara uvjetom, pod kojimi katolički crkveni zakon u zemlji onoj, u kojoj se ženitba sklapa, priznaje valjanost ženitbe. U svemu, što se ne odnosi na sam način ženjenja, dužan je isti držati se propisa zakona ovoga.“

⁸ §§. 43. 56. 57. zak. za žen. kat. cit. u op. 11. 13. i 14.

osobe, ako su kasnije obje na katoličku vjeru prešle, ma iza toga i obje opet otpale od katoličke vjere⁹. Brak onaj, što su dvije nekatoličke osobe sklopile, od kojih je samo jedna na katoličku vjeru prešla, ne smatra naš gragjanski zakon katoličkim brakom, pak zato i ne smatra, da su zanj naprosto mjerodavni lih crkveni katolički zakoni, već smatra te zakone mjerodavnima samo za onu stranku, koja je u tom braku katolička i dok je katolička¹⁰.

Da osigura katoličkom crkvenom pravu vrijednost u praksi, podvrgao je gragjanski naš zakonodavac veći dio onih brakova, koje on katoličkima smatra, lih crkvenom kat. sudu, znajući da kat. crkveni sud ne može uporabiti drugo pravo, izim kat. crkvenoga. Tako izriče § 43. zak. za žen. kat., da je lih kat. crkveni sud nadležan, ako se radi o valjanosti braka, što ga je katolik s nekatolikom sklopio; pretpostaviv, da je barem jedna stranka katoličkom u času, kada se parnica povagja¹¹. To vrijedi „a fortiori“ za brak, što su ga dvije katoličke osobe sklopile, pretpostaviv, da je barem jedna stranka katoličkom u času, kada se parnica povagja. U § 48. zak. za žen. kat. izriče se isto za brak, što su ga dvije nekatoličke osobe sklopile, ako su iza toga obje na kat. vjeru prešle, te su još obje katoličke u času, kada se parnica povagja¹².

Brakove one, u kojima su u času, kada se parnica povagja, obje stranke nekatoličke, dok su u času sklapanja ili a) obje ili b) jedna katoličke bile i c) obje nekatoličke bile, ali kasnije obje na kat. vjeru prešle, — nije naš gragjanski zakonodavac iz crkveno-političkih razloga mogao podvrgnuti kat. crkvenom sudu. Nu da i glede tih brakova osigura katoličkomu crkvenom pravu vrijednost i obvezatnost, naredio je u § 56. zak. za žen. kat., da se takovi brakovi ne mogu po nekatoličkom crkvenom sudu ili svjetovnom sudu nevaljanima proglasiti, ako se po propisima kat. crkvenog prava valjanima smatrati

⁹ §§. 48. 56. 57. zak. za žen. kat. cit. u op. 12. 13. i 14.

¹⁰ §§. 44. i 66. zak. za žen. kat. cit. u op. 15. i 16.

¹¹ „O valjanosti ženitba, koje se sklapaju megju kršćani katoličkimi i nekatoličkimi, može, dok jedan ženitbeni drug spada crkvi katoličkoj, odlučivati samo katolički sud ženitbeni.“

¹² „Ako dvie osobe, koje su se uzele kao kršćani nekatolički, predju na vjeru katoličku, tad, ako nastane pitanje o valjanosti ili nevaljanosti ženitbe, odlučuje ženitbeni sud katolički.“

imadu¹³, a u § 57. zak. za žen. kat. ustanovio je da se ti brakovi, jer su katolički, ne mogu po nekatoličkom crkvenom sudu ili svjetovnom sudu quoad vinculum razriješiti.¹⁴

Brakove one, koji su sklopljeni od dviju nekatoličkih osoba, od kojih je kasnije samo jedna na kat. vjeru prešla, te je još katoličkom u času, kada se parnica povagja, nije naš građanski zakonodavac iz crkveno-političkih razloga mogao podvrgnuti lih kat. crkvenom sudu. Da pako i glede tih brakova, u koliko se radi o katoličkom ženidbenom drugu, kat. crkveno pravo do vrijednosti i izražaja dogje, izjavio je u § 44. zak. za žen. kat., da je za kat. stranku lih mjerodavna osuda kat. crkv. suda o valjanosti ili nevaljanosti takova braka¹⁵, a u §§ 66. i 67. zak. za žen. kat., da osuda nekatoličkog crkvenog suda ili svjetovnog suda o razriješenju braka imade za kat. stranku samo značenje i vrijednost rastave od stola i postelje¹⁶.

¹³ „Ako su oba supruga sljedbenici nekatoličkoga kojega vjeroispovjedanja, tad o valjanosti ženitbe njihove odlučuje onaj sud, koji je nadležan za ženitbene stvari njihovih jednovjeraca. Nego ako je pri sklapanju ženitbe barem jedna stranka bila član crkve katoličke, ili ako su oba supruga prešla na vjeru katoličku, pak su se kasnije opet od nje odmetnula, tad se zaprieke, kojih zakon crkveni ne poznaje, ne mogu navesti kao razlog nevaljanosti“.

¹⁴ „Vez ženitbeni, pri kojega sklapanju bila je barem jedna stranka član crkve katoličke, nemože se raskinuti ni onda, ako obje stranke, promieniv vjeroispovjedanje, postanu članovi nekatoličke crkve ili družbe vjerezakonske. Tako isto nemože se raskinuti ženitba, ako su dvie osobe, koje su se uzele bilo kao kršćani nekatolički, prešle na vjeru katoličku, makar da su se kasnije opet obratile obje na koje vjeroispovjedanje nekatoličko“.

¹⁵ „Ako od dva ženidbena druga, koji su se uzeli kao kršćani nekatolički, predje jedan na vjeru katoličku, neće time stranka nekatolička biti priečena, poslužiti se svojim pravom pobijanja po zakonu ženitbenom i pred sudom ženitbenim, kojemu je uslied vjeroispovjedanja svoga podčinjena, a može se i valjanost ureda radi izviditi po istom zakonu i po istom sudu. Presuda izrečena o valjanosti ženitbe, bit će odlučna pri prosudjivanju građanskih pravnih razmjerja. Nego, ako presuda glasi, da ženidba nije valjana, imat će se ista posredovanjem zemaljskoga načelstva saopćiti crkvenom sudu katoličkoga ženidbenog druga, da isti sud rieši, na koliko može presuda biti obvezatna za savjest pomenutoga druga ženitbenoga“.

¹⁶ „§ 66. Ako od dvie osobe, koje su se uzele bile kao kršćani nekatolički, jedan predje na vjeru katoličku, tad će svaka stranka svoju tužbu za rastavu, ako ju podignuti želi, podnieti onomu sudu ženitbenomu, kojemu je podčinjena uslied svoga vjeroispovjedanja. Nekatolička stranka može takodjer po propisu onoga zakona ženitbenoga, kojemu je podvržena, tražiti kod svoga suda ženitbenoga raspust ženitbe ... § 67. Pravomoćna, na rastavu

Kako u pogledu ženidbe, tako luči i u pogledu zaruka naš gragjanski zakon stranu crkvenu od strane gragjanske¹⁷. Glede valjanosti zaruka mjerodavni su lih crkveni zakoni i nadležni lih crkveni sudovi, a glede gragjanskih pravnih posljedica mjerodavni su gragjanski zakoni i nadležni gragjanski sudovi.

Prema spomenutom temeljnom načelu spadaju na područje i djelokrug države samo gragjanske posljedice ženidbe katolika. U skladu s tim izriče zak. za žen. kat., da su glede gragjanskih pravnih posljedica ženidbe mjerodavni gragjanski zakoni¹⁸, pak se i u uvodnom patentu od 8. listopada 1856.¹⁹ i u zak. za žen. kat.²⁰ postavljaju norme o gragjanskim pravnim posljedicama.

Gragjanski dakle naši zakoni smatraju katolički brak valjanim, ako je valjan prema crkvenim zakonima. Crkva odregjuje, što se za valjanost zahtijeva, a ne država²¹. Zato i nema u nas za katolike gragjanskih ženidbenih zapreka (*impedimentum dirimens*, *Ehehinderniss*), već samo gragjanskih ženitbenih zabrana (*impedimentum impediens*, *Eheverbot*)²².

ili raspust glaseća osuda, izdana po ženidbenom sudu jednoga od ženitbenih drugova, odlučna je za stranke obje. Nego raskinuće veza ženitbenoga, izrečeno po ženitbenom sudu supruga nekatoličkoga, ima za stranku katoličku, što se tiče zajedničkoga življenja u ženitbi, samo tu posljedicu, da se ista stranka katolička ima smatrati kao do smrti rastavljena od stola i postelje.“

¹⁷ § 2. zak. za žen. kat.: „Da li i u prigodi kojoj imade vjeritba (zaruka), zatim koliki je upliv istih vjeritba (zaruka), da se iz njih izvesti mogu zaprieke ženitbene: odlučuje o tom sud duhovni. Da li i na koliko iz vjeritbe (zaruka), nastaje pravna obveza na naknadu štete kakove: odlučuje o tom redoviti sudac po §§. 45. i 46. općega gradjanskoga zakona i s obzirom na zabrane sadržane u prvom zakonu.“

¹⁸ „§ 31. Gradjanske pravne posljedice, koje iz ženidbe proističu, imadu se prosudjivati po općem gradjanskom zakoniku, na koliko u tom obziru nema u zakonu ovom ustanova osobitih.“

¹⁹ Čl. IV.—X.

²⁰ §§. 32. 34. 46. 47. 48. 50. 51. 52. 55. 58. 67. 69. 70. 71. 72. 73. 77

²¹ Sr. § 12. naputka za duhovne sudove: „Sklopiti savez, koji će u istinu ženidba da bude, nesposobni su svi oni samo, o kojih zakon Božji i crkveni izjavljuju, da su za to nesposobni“.

²² Vd. §§. 4. 5.—7. 10. 11. 12. 13. 14.—17. 18.—20. 21. 22.—27. 76 zak. za žen. kat. Sr. takogjer § 69. zak. da duh. sud: „Sveta je dužnost kršćanina, izkazivati oblasti državnoj onu pokornost, koju nas sam Gospodin uči po Apostolu svojem. Tim točnije ima on ispunjavati one zakone državne, koji brižljivo nastoje oko toga, da se uzdržava red čudoredni. Premda dakle oblast državna ne može naredbami svojimi priečiti, da se medju kršćanima sklopi ženidba, zato ipak nije dopušteno Austrijskom državljaninu u nemar

Kako naš gragjanski zakonodavac sustavno i skrupulozno bira izraze, da samo što jasnije i točnije i jače istakne, kako je lih crkva vlastna postavljati ženidbene zapreke i kako on niti hoće niti postavlja ženidbenih zapreka, vidi se očitio iz § 3. zak. za žen. katolika²³. U tom paragrafu propisuje zakonodavac gragjanski, da se katolik ima držati crkvenih zakona o valjanosti braka. Domašaj svoga propisa i značaj te smisao njegov izrazuje riječima „nesmije“, i to zato, jer neće, da se njegov propis uzme i shvati kao propis, o kojem bi visila valjanost kat. braka²⁴. Valjanost bo kat. braka ovisi o crkvenom zakonu, a ne o gragjanskom.

Razloženo ovdje temeljno načelo naših gragjanskih zakona treba imati pred očima, kada se prosuguje, što je „ex parte formae“ nužno za kat. brak, da mu valjanost priznata bude u gragjanskom forumu.

2. Po Tridentinumu sess. 24. cap. I. de ref. matr. ne valja brak, ako nije sklopljen pred vlastitim katoličkim biskupom ili župnikom jedne barem stranke, ili pred svećenikom ovlaštenim od ovih, te pred 2 svjedoka²⁵. Propis ovaj Tridentinski vrijedio je u vrijeme, kada je čl. X. konkordata i zak. za ženidbe kat. *metati one propise, što ih austrijski zakon ustanovljuje glede gradjanskih posljedica, koje su za ženidbom skopčane.*

²³ cit. u op. 6.

²⁴ Isto se vidi iz čl. V. i X. uvodnog patenta od 8. listopada 1856. Čl. V. glasi: „U obziru ženitba, koje su po sudovih svjetovnih izjavljene kao nevaljane (misli se na ženitbe, koje su sklopljene prije, nego što je zak. za žen. kat. u krijepost stupio, te ujedno prije toga roka po svjetovnim sudovima nevaljanima proglašene), postojat će, istina, i na dalje pravne one posljedice, koje po dosadanjem pravu izviru iz osude takove; nego ako zapreke one, na temelju koje valjanost izrečena bješe, zakon crkveni ne priznaje, tad, dok ne premine druga stranka, nesmije (podvučeno po nama) katolik pod kazan, pomenutu u § 35., sklopiti nove ženitbe, a kršćanin nekatolik smije (podvučeno po nama) iznova oženiti se samo s osobom nekatoličkom“. Čl. X. glasi: „Ako se je ženitba megju katoličkim i nekatoličkim kršćani sklopila, dok je još vladalo gradjansko pravo ženitbeno, bit će prosto nekatoličkomu drugu ženitbenomu, poradi zaprieka gradjanskoga zakona, kojih crkva katolička nepriznaje, pod uvjeti, s kojimi zakon ovaj skapča svoje pravo pobijanja, zahtievati od suda svjetovnoga, da ženitba raspuštena bude. Ako razpust bude izrečen, moći će tužitelj slobodno opet sklopiti ženitbu s osobom nekatoličkom, ali s katoličkom zabranjeno mu je (podvučeno po nama) pod kazan u § 35. ustanovljenu sklapati ženitbu, dokle god stranka katolička živi“.

²⁵ „Tametsi . . . qui aliter, quam praesente parochi, vel alio sacerdote, vel ipsius parochi, seu Ordinarii licentia, et duobus, vel tribus testibus matri-

u krijepest stupio, kao crkveni zakon za sve čisto katoličke brakove u cijeloj monarkiji, dok je za mješovite brakove vriedio samo u t. zv. Cislajtani, buduč da je sv. stolica za Ugarsku i našu domovinu Instrukcijom kard. Lambruschinija od 30. travnja 1841. valjanim proglasila mješovite brakove, koji se u tim stranama sklapaju „coram acatholico ministro seu non servata Concilii Tridentini forma“²⁶. Ovo pravno stanje odrazuje se u § 98. Naputka za duh. sudove²⁷, a pretpostavljaju ga §§ 18. i 19. zak. za žen. kat.²⁸, te § 8. zakona o vjeroispovjednim odnosima od 17. siječnja 1906.²⁹

Fraza u instrukciji Lambruschinijevoj „coram acatholico

monium contrahere attentabunt; eos Sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit: et huiusmodi contractus irritos, et nullos esse deernit, prout eos praesenti decreto irritos facit et annullat.“

²⁶ „Quod autem attinet ad connubiorum istorum coram Acatholico ministro, seu non servata Concilii Tridentini forma, celebrationem: erit omnino Sacrorum Praesulum ac Parochorum studiosissime instare, atque in caritate Dei et patientia Christi partem Catholicam hortari ac monere, ut illam nimirum a tanti scandali turpitudine, quantum possint, absterreant. Siquidem vero, huiusmodi ipsorum monitis atque hortamentis nihil, quod absit, proficientibus, mixta matrimonia ea ratione fuerint inita; inspectis tam praeteritis, quam praesentibus locorum, de quibus sermo est, peculiaribus circumstantiis, erunt ab Episcopis et Parochis prudenter dissimulanda, et quamvis illicita, pro validis habenda; nisi tamen canonicum aliunde officiat dirimens impedimentum, seu in nuptiarum celebratione appositae fuerint conditiones substantiae matrimonii ex catholica doctrina repugnantes.“

²⁷ „Za valjanost ženitbe iziskuje se, da vjerenici pred vlastitim župnikom od obje ili jedne stranke, ili pred duhovnikom, kojega je župnik ili biskup one dijeceze za to opunovlastio, i pred dvojicom ili trojicom svjedoka izjave privoljenje svoje. Nego u onih krajevih carevine, za koje je sveta Rimska stolica izdala naputak od 30. travnja 1841., neće neprisutnost katoličkog župnika pri ženitbah medju katolici i kršćani nekatoličkimi biti dovoljna, da bi radi nje ženitba bila nevaljana.“

²⁸ „§ 18. Očitovanje privoljenja ima se učiniti pred župnikom vjerenika ili vjerenice, ili pred namjestnikom istoga župnika ili pred duhovnikom, opunoćenom po biskupu, i u pritomnosti dvojice svjedoka. § 19. Pri ženitbah medju kršćani katoličkimi i nekatoličkimi ima se očitovanje učiniti pred duhovnim pastišom katoličkim. Iznimki od ovoga pravila ima mjesta u onih krajevih carevine, za koje je sveta stolica izdala naputak od 30. travnja 1841.; u području ovih krajeva ima se kao zakonito smatrati privoljenje, koje po vjerenicah bude učinjeno pred duhovnim pastišom stranke nekatoličke i u nepritomnosti župnika nekatoličkoga.“

²⁹ „Pri ženitbama medju pripadnicima raznih kršćanskih vjeroispoviesti može se privoljenje na ženitbu očitovati pred dušobrižnikom vjerenika ili vjerenice.“ (Zbornik g. 1906. br. 8.)

ministro“ znači posve isto što i „non servata Concilii Tridentini forma“. Vidi se to iz same Instrukcije, gdje se izraz „coram acatholico ministro“ izjednačuje („seu“) s izrazom „non servata Concilii Tridentini forma“, a slijedi to već iz općih načela crkvenoga prava, pošto akatolički službenik za crkvu pravno ne postoji³⁰. „Ad abundantiam“ izjavila se je u tom smislu i Congr. Officii dd. 18. Aug. 1897³¹.

U smislu dakle instr. Lambruschinijeve mogao se je u našoj domovini i Ugarskoj mješoviti brak valjano sklopiti, ma da pri tom nije obdržavana Tridentinska forma, t. j. ma da braku nije prisustvovao ni kat. vlastiti župnik, ni ikoji svećenik ili dušobrižnik, ni ikoji svjedok. Ovako sklopljeni mješoviti brak smatra se u nas valjanim i u gragjanskom forumu, budući da je bio valjan u crkvenom, pošto naši gragjanski zakoni smatraju valjanim svaki kat. brak, koji je crkveno valjan. Čisto pako kat. brak, sklopljen u kojem god mjestu u monarkiji (kasnije: u našoj domovini) bio je valjan, i samo onda valjan (crkveno i gragjanski), ako je sklopljen u Tridentinskoj formi.

3. Dekretom „Ne temere“ Congr. Concilii od 2. kolovoza 1907.³², koji je u krijepest stupio 19. travnja 1908.³³, promijenjeno je dotadanje crkveno pravo o bitnoj formi sklapanja braka. Za valjanost sklapanja traži dekret „Ne temere“, da brak sklopljen bude pred biskupom ili župnikom onoga mjesta, u kojem se brak sklapa, ili pred svećenikom ovlaštenim od ovih, te pred 2 svjedoka³⁴. Biskup i župnik mjesta prisustvuju

³⁰ Belaj: Crkveno pravo, § 201.

³¹ Archiv f. kath. Kirchenrecht, LXXXIV., 160: „... 1. Nihil momenti habet in matrimonii celebratione haeretici ministri assistentia, quem Catholica Ecclesia prorsus excludit... 2. Illud igitur admonitos esse S. Congregatio vult, quotquot per Hungariam fideles, nullo demum fundamento innixi, contrariam sententiam tenere videntur; insuper foveri jubet christiani populi horrorem erga civile tantum foedus, simulque populum doceri, ex Apostolica dispensatione, matrimonia coram publico magistratu in Hungaria valide contrahi, cum clandestinitatis impedimentum tam pro haereticis, quam inter catholicum et acatholicum ab Ecclesia demptum fuerit.“

³² A. S. S., XL, 525 ss.

³³ „Praesens decretum legitime publicatum et promulgatum habeatur per ejus transmissionem ad locorum Ordinarios: et quae in eo disposita sunt ubique vim legis habere incipiant a die solempni Paschae Resurrectionis D. N. I. C. proximi anni 1908.“

³⁴ „III. Ea tantum matrimonia valida sunt, quae contrahuntur coram

valjano i jedino u granicama svoga područja (biskupije, župe) i to od časa, kada su u posjed nadarbine došli ili službu nastupili, pa sve dotle, dok ne budu javnim dekretom poimence izopćeni ili od službe suspendovani; prisustvovati pako imadu i aktivno, t. j. tako, da zatraže i prime ženidbenu privolu stranaka, i slobodno, t. j. tako, da ne prisustvuju primorani na to fizičnom silom ili pod uplivom teškog straha³⁵.

Biskup i župnik mjesta mogu stalnog i odregjenog svećenika ovlastiti, da valjano prisustvuje sklapanju braka, nu ovlaštenu je u pogledu teritorijalnom i vremenskom podvrgnut istim ograničenjima, kojima je podvrgnut onaj, koji ga je ovlastio, a osim toga ne smije prekoračiti granice svoga mandata³⁶.

Dekret „Ne temere“ poznaje dva izvanredna slučaja, u kojima se može brak valjano sklopiti bez biskupa ili župnika mjesta, ili bez svećenika ovlaštenoga od njih. Jedan je, ako se brak sklapa u smrtnoj pogibelji, a nije moguće da mu prisustvuje biskup, ili župnik mjesta, ili od ovih ovlaštani svećenik; u tom slučaju može se brak valjano sklopiti pred svakim svećenikom i dvojicom svjedoka³⁷. Drugi je, ako u kojem kraju već od mjesec dana vlada nemogućnost, da se brak sklopi pred biskupom, ili župnikom mjesta, ili pred svećenikom ovlaštenim od ovih; u tom slučaju može se brak sklopiti pred dva svjedoka³⁸.

parcho vel loci Ordinario vel sacerdote ab alterutro delegato, et duobus saltem testibus, juxta tamen regulas in sequentibus articulis expressas, et salvis exceptionibus, quae infra n. VII. et VIII. ponuntur.*

³⁵ IV. Parochus et loci Ordinarius valide matrimonio adsistunt; § 1. a die tantummodo adeptae possessionis beneficii vel initi officii, nisi publico decreto nominatim fuerint excommunicati vel ab officio suspensi; § 2. intra limites dumtaxat sui territorii: in quo matrimoniis nedum suorum subditorum, sed etiam non subditorum valide adsistunt; § 3. dummodo invitati ac rogati, et neque vi neque metu gravi constricti requirant excipiantque contrahentium consensum.*

³⁶ „VI. Parochus et loci Ordinarius licentiam concedere possunt alii sacerdoti determinato ac certo, ut matrimoniis intra limites sui territorii adsistat. Delegatus autem, ut valide et licite adsistat, servare debet limites mandati, et regulas pro parcho et loci Ordinario n. IV. et V. superius statutas.*

³⁷ „VII. Imminente mortis periculo, ubi parochus, vel loci Ordinarius, vel sacerdos ab alterutro delegatus, haberi nequeat, ad consulendum conscientiae et (si casus ferat) legitimationi prolis, matrimonium contrahi valide ac licite possit coram quolibet sacerdote et duobus testibus.*

³⁸ „VIII. Si contingat ut in aliqua regione parochus locive Ordinarius,

Propisi dekreta „Ne temere“ o bitnoj formi sklapanja vriede i za čisto katoličke i za mješovite brakove, a ne vriede za čisto nekatoličke (kršćanske i nekršćanske)³⁹. Brak, što ga sklapaju dva katolika istočnoga obreda, ne potpada propisima dekreta „Ne temere“, već vriede za nj dojakošnji propisi⁴⁰. Jednako ne potpada propisima dekreta „Ne temere“ brak (čisto katolički ili mješoviti) onaj, što ga osoba podvrgnuta vlasti kat. vojnog svećenstva pred svojim vojnim dušobrižnikom, već vriede za nj dojakošnji propisi⁴¹.

Od pravila, da se mješoviti brakovi imadu „ad valorem“ skopiti u formi propisanoj po dekretu „Ne temere“, dopustila je sv. stolica iznimku za neke krajeve, odrediv, da se u njima mogu mješoviti brakovi valjano sklopiti „non servata forma decreti Ne temere“. Njemačko je carstvo najprije tu povlasticu dobilo⁴². Kasnije je podijeljena i našoj domovini (s Ugarskom)⁴³.

aut sacerdos ab eis delegatus, coram quo matrimonium celebrari queat, haberi non possit, eaque rerum conditio a mense jam perseveret, matrimonium valide ac licite iniri potest emissio a sponsis formali consensu coram duobus testibus.“

³⁹ „XI. § 1 Statutis superius legibus tenentur omnes in catholica Ecclesia baptizati et ad eam ex haeresi aut schismate conversi (licet sive hi, sive illi ab eadem postea defecerint), quoties inter se sponsalia vel matrimonium ineant. § 2. Vigent quoque pro iisdem de quibus supra catholicis, si cum acatholicis sive baptizatis, sive non baptizatis, etiam post obtentam dispensationem ab impedimento mixtae religionis vel disparitatis cultus, sponsalia vel matrimonium contrahunt; nisi pro aliquo particulari loco aut regione aliter a S. Sede sit statutum. § 3. Acatholici sive baptizati sive non baptizati, si inter se contrahunt, nullibi ligantur ad catholicam sponsalium vel matrimonii formam servandam.“

⁴⁰ Congr. Concilii dd. I. Febr. 1908. (A. S. S. XL, 526 ss.): „Dub. I. An decreto „Ne temere“ adstringantur etiam catholici ritus orientalis. Resp. Ad I. Negative“. — Congr. Concilii dd. 28. Mart. 1908. (A. S. S. XLI, 287 ss.): „Dub. I. Utrum validum sit matrimonium contractum a catholico ritus latini cum catholico ritus orientalis, non servata forma a decreto „Ne temere“ statuta. Resp. ad I. Negative.“

⁴¹ Congr. Concilii dd. I. Febr. 1908. (A. S. S. XL, 525 ss.): „Dub. VII. Ubinam et quomodo cappellani castrenses, vel parochi, nullum absolute territorium nec cumulative cum alio parochi habentes, et jurisdictionem directe exercentes in personas aut familias, adeo ut has personas sequantur quocumque se conferant, valide matrimoniis suorum adsistere valeant. Resp. ad VII. Quoad capellanos castrenses aliosque parochos, de quibus in dubio. nihil esse innovatum.“

⁴² Konstitucijom „Provida“ od 18. Ian. 1906. (A. S. S. XXXIX, 81—84.) odredio je Pijo X: „... matrimonia mixta in quibusvis Imperii Germanici

Prema autentičnim tumačenjima i izjavama sv. stolice odnosi se ta povlastica samo na one mješovite brakove, koje u

provinciis et locis, etiam in iis, quae juxta Romanarum Congregationum decisiones vi irritanti capituli Tametsi certo hucusque subiecta fuerunt, non servata forma Tridentina iam contracta vel (quod Deus avertat) in posterum contrahenda . . . pro validis omnino haberi volumus, idque expresse declaramus, definimus atque decernimus“. — O toj povlastici danoj Njemačkoj izjavila se je Congr. Concilii dd. I. Febr. 1908. (A. S. S. XLI, 108.—111.): „Dub. IV. An sub art. XI. § 2, in exceptione enuntiata illis verbis „nisi pro aliquo particulari loco aut regione aliter a S. Sede sit statutum“ comprehendatur tantummodo Constitutio „Provida“ Pii PP. X; an potius comprehendantur quoque Constitutio Benedictina et cetera eiusmodi indulta impedimentum clandestinitatis respicientia. Resp. ad IV. Comprehendi tantummodo Constitutionem Provida; non autem comprehendi alia quaecumque decreta, facto verbo cum SSmo; et ad mentem“. Prema tomu ostala je povlastica dana Njemačkom carstvu po Const. Provida i nakon dekreta „Ne temere“ u krijeposti, dok su ine, drugim krajevima dane, a meguju tima i Instrukcija kardinala Lambruschinija, dekretom „Ne temere“ dokinute. — O značaju i naravi te Njemačkoj dane povlastice izjavila se Congr. Concilii dd. 28. Mart. 1908. (A. S. S. XLI, 287.—289.): „Dub. III. Num exceptio, per Const. Provida in Germania inducta, censenda sit mere localis, aut etiam personalis. Resp. ad III. Exceptionem valere tantummodo pro natis in Germania ibidem matrimonia contrahentibus, facto verbo cum Sanctissimo“.

⁴³ Congr. de Sacramentis dd. 27. Febr. 1909: „An et quomodo providendum sit in casu, responderunt: attentis peculiaribus circumstantiis in casu concurrentibus, supplicandum Ssmo, ut pro nunc quoad matrimonia mixta extendere dignetur regno Hungariae Constitutionem „Provida“ pro Germania latam die 18. Januarii 1906. servatis declarationibus a S. C. Concilii die 1. Februarii et die 28. Martii 1908. desuper datis. Ex audientia Ssmi die 23. Februarii 1909.: Ssmus audita relatione facta R. P. D. Secretario, Ememor Patrum voto in omnibus benigne annuere dignatus est; et insuper conjugia mixta post publicationem Decreti „Ne temere“ in regno Hungariae hucusque contracta, non servata eiusdem Decreti forma, dummodo nullum aliud dirimens impedimentum obstat, pro validis habenda esse voluit, idque expresse declaravit ac decrevit“. — Da se ispravno shvati izraz „Regnum Hungariae“, kojim se u ovom riješenju označuju krajevi izuzeti u pogledu mješovitog braka od forme dekreta „Ne temere“, potrebno je iznijeti njegov historijat. Instrukcijom kard. Lambruschinija od 30. travnja 1841. bili su mješoviti brakovi u nas i u Ugarskoj izuzeti od Tridentinske forme. U toj se instrukciji izuzeti krajevi označuju izrazom „Regnum Hungariae“. Dekretom „Ne temere“ dokinuta je povlastica dana „Regno Hungariae“ u pogledu mješovitih brakova (vidi opasku pregjašnju). Nakon toga obratili su se biskupi ugarski posebnom prestavkom na sv. stolicu, neka bi i nakon dekreta „Ne temere“ vrijedila povlastica dana instrukcijom kard. Lambruschinija. Isto čini i hrvatski episkopat. Na sve te molbe uslijedilo je jedno riješenje, najme riješenje Congr. de sacramentis od 27. Febr. 1909., kojim je tim molbama udovoljeno. U tom se riješenju krajevi, za koje je povlastica dana, označuju

„nas“ sklapaju dvije osobe rojene obje u „nas“⁴⁴. Kad velimo „u nas“, razumijevamo pod tim izrazom sve kraljevine i zemlje krune sv. Stjepana, dakle našu domovinu s Ugarskom (i Rijekom), buduć da sv. stolica u ovoj stvari sve te kraljevine i zemlje (krajeve) smatra jednim jedinstvenim pravnim područjem, koje ona u spomenutom riješenju Congr. de Sacr. dd. 27. Febr. 1909. označuje skupnim imenom „Regnum Hungariae“⁴⁵.

Pri prosugjivanju, da li je koji brak mješovit, doslijedno, da li je u nas izuzet od propisa dekreta „Ne temere“, valja imati na umu onu ustanovu istoga dekreta, prema kojoj se smatra samo onaj brak mješovitim, koji sklapa osoba, koja je ili sada katoličkom, ili je to nekoć bila, s osobom, koja nije ni sada katoličkom, niti je to ikada bila⁴⁶. Ako je sada, t. j. u izrazu „regnum Hungariae“. Riješenje dostavljeno je ugarskom primasu, koji ga je svim metropolitima u zemljama i kraljevinama krune sv. Stjepana poslao, megju inim i našem metropolitu. Isti s tim nezadovoljan obratio se je predstavkom na sv. stolicu, tražeći, da mu se poseban odgovor na njegovu u ime hrvatskog episkopata podnešenu molbu dade. Na to je uslijedio otpis državnog tajnika sv. stolice od 11. studenoga 1909. br. 40.390., u kojem javlja metropolitu, da mu po nalogu sv. Oca šalje riješenje Congr. de Sacramentis od 27. Febr. 1909. te ga moli, da isto svojim sufraganima saopći. U otpisu državnog tajnika navodi se doslovno riješenje Congr. de Sacramentis od 27. Febr. 1909. — Iz svega vidi se, da upitno riješenje Congr. de Sacramentis vrijedi za one iste krajeve, za koje je vrijedila Instrukcija Lambruschinijeva t. j. za našu domovinu i Ugarsku, te da se ti krajevi svi smatraju jednim jedinstvenim pravnim područjem u ovom predmetu. Tajnik Congr. de Sacramentis izjavio je bio već 5. ožujka 1909. (Archiv f. kath. Kirchenrecht LXXXIX, 717 f.), da riješenje Congr. de Sacramentis dd. 27. Febr. 1909. obuhvaća i našu domovinu.

⁴⁴ Congr. de Sacramentis dd. 18. Jun. 1909. (A. A. S. I, 516—517.): „I. Num responsum S. Congreg. Conc. diei 28. Martii 1908, ad II.: „Exceptionem valere pro natis in Germania ibique matrimonium contrahentibus“, ita sit intelligendum, ut in quovis casu ambo conjuges debeant esse nati in Germania, seu respective in regno Hungariae. II. An post extensionem Constitutionis Provida in regnum Hungariae, Germaniam inter et Hungariam, quoad validitatem clandestinorum mixtorum matrimoniorum, reciproca relatio habeatur, ita ut duo conjuges ambo nati in Germania matrimonium mixtum clandestinum valide ineant etiam in regno Hungariae, et, vice versa, nati ambo in regno Hungariae valide contrahant clandestino quoque modo in Germania. III. Num saltem natus in Germania cum nato in regno Hungariae mixtum matrimonium valide ineat sive in Germania sive in regno Hungariae. — Et Emmi Patres ad huiusmodi dubia ita respondendum censuerunt: Ad I. Affirmative. Ad II. Negative. Ad III. Negative.“

⁴⁵ Vd. op. 43.

⁴⁶ Vd. dekret „Ne temere“ n. XI. § 1. cit. u op. 39.

času sklapanja, jedna osoba katolikom, a druga je nekoč bila, tad predleži po dekretu „Ne temere“ čisto katolički brak, za koji vrijedi i u nas bitna forma propisana u tom dekretu⁴⁷. Isto imamo u slučaju, ako su u času sklapanja obje stranke nekatoličke, ali su prije obje katoličke bile.

Kada velimo, da se u nas mogu mješoviti brakovi valjano sklopiti po osobama, koje su obje rođene u nas „non servata forma decreti Ne temere“, to znači, da se ti brakovi mogu sklopiti i bez ikoga župnika i bez ikoga svećenika i bez ikoga svjedoka.

Kako se iz rečenoga vidi, zamijenio je Tridentinske propise dekret „Ne temere“, a Instrukciju kard. Lambruschinija zamijenilo je riješenje Congr. de Sacram. dd. 27. Febr. 1909., pak je sada dekret „Ne temere“ i spomenuto riješenje Congr. de Sacram. naš crkveni pravno-valjani zakon o bitnoj formi sklapanja braka.

4. Pita se sada, da li naši građanski zakoni braku onom, koji je sklopljen prema dekretu „Ne temere“, odnosno prema riješenju Congr. de Sacram. dd. 27. Febr. 1909., priznavaju valjanosti za građanski forum, ma taj brak i ne bio sklopljen prema Tridentinskim propisima, odnosno prema Instrukciji kard. Lambruschinija. Drugim riječima: smatraju li naši građanski zakoni, što se bitne forme sklapanja tiče, za svoj forum mjerodavnima one crkvene zakone o tom predmetu, koji su prije dekreta „Ne temere“ i riješenja Congr. de Sacram. u crkvenom foru u krijeposti bili, ili pako novi crkveni zakon (t. j. sam dekret „Ne temere“ i riješenje Congr. de Sacram.).

Imajući pred očima gore pod 1. razloženo temeljno načelo naših građanskih zakona, ne može biti ni najmanje dvojbe, da je jedino mjerodavan dekret „Ne temere“ i riješenje Congr. de Sacram. Po tom temeljnom načelu građanskih naših zakona mjerodavni su za valjanost katoličkih brakova jedino crkveni zakoni. Tridentinski propis i instrukcija kardinala Lambruschinija nisu danas više crkveni zakoni, u koliko im je novim crkvenim zakonom derogirano. Doslijedno nisu danas više Tridentinum i Instr. Lambruschinijeva mjerodavni za valjanost katoličkih brakova niti u crkvenom pa stoga niti u građanskom forumu. Danas je samo dekret „Ne temere“ i riješenje Congr. de

⁴⁷ n. XI. §§. 1. i 2. cit. u op. 39.

Sacram. crkveni zakon o bitnoj formi sklapanja i samo oni brakovi valjaju u crkvenom forumu, koji su u skladu s njima sklopljeni. Pošto naši građanski zakoni svaki katolički crkveno valjani brak smatraju valjanim i u svom forumu, smatrati će sve katoličke brakove i jedino one valjanima, koji su sklopljeni prema propisima dekreta „Ne temere“ i riješenja Congr. de Sacram. o bitnoj formi sklapanja braka.

Rečeno vrijedi samo za „katoličke“ brakove, t. j. za one, koje naš građanski zakon smatra katoličkima, a to su: a) brak sklopljen između 2 katolika, b) brak sklopljen između katolika i nekatolika. Za valjanost tih katoličkih brakova mjerodavni su po našem građ. zakonu samo crkveni propisi. Važno je sada pitanje, koga valja smatrati katolikom. Dekret „Ne temere“ smatra „katolikom“ u pogledu sklapanja braka i onoga, koji u času sklapanja braka ne pripada kat. vjeri i crkvi, ako je samo nekoč istoj pripadao. Smatra li toga naš građ. zakon katolikom? Na to valja niječno odgovoriti. Razlog jest, što po građanskom zakonu prestaje vlast katoličke crkve nad onim, koji je prema propisima građanskih zakona valjano prešao sa katoličke na drugu kršćansku vjeroispovijest⁴⁸. Dosljedno tomu nisu po shvaćanju građanskih naših zakona za brak takove osobe nakon prelaza mjerodavni kat. crkveni zakoni, pretpostaviv, da ona brak sklapa sa nekatolikom. Sklopi li upitna osoba brak sa nekatolikom, a da nije obdržavala propise crkv. zakona o valjanosti braka, biti će joj brak nevaljan u crkv. forumu, dok joj u građ. forumu može biti valjan dotle, dok su obje stranke nekatolici. Prijegje li kasnije koja stranka na kat. vjeru, to se valjanost braka za nju prosuguje i za građanski forum po kat. crkv. pravu⁴⁹; prijegju li obje, to se valjanost toga braka naprosto prosuguje i za građanski forum po kat. crkv. pravu⁵⁰.

Uzmimo sada stvar konkretno. Ako brak sklapaju dvije osobe, koje obje u času sklapanja pripadaju kat. vjeri, biti će, što se forme sklapanja tiče, za valjanost mjerodavan propis

⁴⁸ Ovo je načelo od stoljeća usvojeno u građanskom forumu svih država. Izraženo je u § 18. našeg zak. o vjer. odnosima od 17. siječnja 1906., koji glasi: „S valjano obavljenim prijelazom prestaju unapredak sva, na vjerozakonskoj svezi osnovana prava i dužnosti onoga, koji je prešao, prema crkvi ili vjerozakonskoj zajednici, kojoj je dotada pripadao.“

⁴⁹ Vd. §§. 44. 66. 67. zak. za žen. kat. cit. u op. 15. i 16.

⁵⁰ Vd. § 48. zak. za žen. kat. cit. u op. 12.

dekreta „Ne temere“ i u crkvenom i u gragj. forumu. Ako pak sklapaju brak dvije osobe, koje obje u času sklapanja ne pripadaju kat. vjeri, ali su prije obje kat. vjeri pripadale, biti će, što se forme sklapanja tiče, za valjanost u crkvenom forumu mjerodavan dekret „Ne temere“, dok za valjanost u gragj. forumu ne će biti mjerodavan taj dekret, već oni propisi gragjanski ili crkveni nekatolički, koje gragj. zakon postavlja, ili odlučnim smatra za brak dotičnih nekatolika. Ako je od osoba, koje su u času sklapanja nekatoličke, jedna samo prije pripadala kat. vjeri, biti će, što se forme sklapanja tiče, za valjanost u crkv. forumu mjerodavno riješenje Congr. de Sacram. dd. 27. Febr. 1909. u savezu sa riješenjem Congr. Concilii dd. 28. Mart. 1908. (cit. u op. 42.) i Congr. de Sacram. dd. 18. Jun. 1909. (cit. u op. 44.), dok za valjanost u gragj. forumu ne će biti mjerodavna ta riješenja, već oni gragjanski ili crkveni nekatolički propisi, koje gragj. zakon postavlja, ili smatra odlučnim za brak dotičnih nekatolika.

Sa našom tvrdnjom, da su za katoličke brakove mjerodavni i za gragjanski forum sadašnji crkveni propisi o bitnoj formi sklapanja (t. j. dekret „Ne temere“, odnosno riješenje Congr. de Sacram. dd. 27. Febr. 1909.), čini se da su u opreci §§ 18. i 19. zak. za žen. kat.⁵¹ i § 8. zakona o vjeroispovjednim odnosima od 17. siječnja 1006.⁵² Pošto § 8. zak. o vjer. odnosima samo ponavlja § 19. zak. za žen. kat., razmotriti ćemo samo §§ 18. i 19. zak. za žen. katolika.

§ 18. zak. za žen. kat. propisuje, da se čisto katolički brak mora sklopiti pred vlastitim župnikom, dok smo mi gore rekli, da se tada mora taj brak ad valorem sklopiti pred župnikom mjesta. § 19. zak. za žen. kat. izriče, da je mješoviti brak propisno (zakonito) sklopljen u našoj domovini i Ugarskoj, ako mu i nije prisustvovao kat. župnik, dok smo mi gore rekli, da je samo onaj u odsutnosti kat. župnika mjesta sklopljeni mješoviti brak valjan (u našoj domovini i Ugarskoj), koji su sklopili u nas dvije osobe rođene obje u nas. Nije li tu opreke i protuslovlja?

Bilo bi tu opreke i protuslovlja izmegju sadašnjih crkvenih propisa i gragjanskih propisa §§ 18. i 19. zak. za žen. kat. u pogledu bitne forme sklapanja katoličkih brakova, kada bi §§ 18 i 19. zak. za žen. kat. sadržavali propise o bitnoj formi skla-

⁵¹ cit. u op. 27. i 28.

⁵² cit. u op. 29.

panja kat. brakova. Ali to oni ne sadrže. Gragjanski naši zakoni, kako smo prije razložili, stoje na stanovištu, da o valjanosti kat. braka, dakle i o bitnoj formi sklapanja, zakone imade dati crkva i jedino ona. Zato naš zakonodavac nije ni mogao ni htio ni dao nikakovih propisa o valjanosti kat. braka, već je to prepustio crkv. zakonodavcu. Ne sadrže doslijedno ni §§ 18. i 19. zak. za žen. kat. uvjet valjanog sklapanja kat. braka, već mogu imati samo i imaju smisao, značenje i značaj gragj. ženidbenih zabrana. Vidi se to i iz njihova teksta, pošto ne izriču, da o njima ovisi valjanost braka, a osobito iz mjesta, što ga ti paragrafi u zakonu za ženidbe katolika zapremaju. Dolaze naime iza §§ 4—18, te pred §§ 20—22., koji svi sadrže samo gragj. ženidbene zabrane. K tomu valja uvažiti, da cijeli zak. za žen. kat. (abstrahirajući za sada od §§ 18. i 19.) ne sadrže ni jednog gragj. propisa, o kojem bi ovisila valjanost kat. braka. Valja dakle ili reći, da valjanost kat. braka ne ovisi ni o propisima gragjanskima §§ 18. i 19., ili da su to jedini gragj. propisi cijelog zakona za žen. kat., o kojima ovisi valjanost kat. braka. Za ovu pako potonju tvrdnju manjka i sjena svakog razloga.

Propisi s toga §§ 18. i 19. zak. za žen. kat. i suglasni § 8. zak. o vjer. odnosima ne utječu na valjanost kat. braka niti u crkvenom niti u gragjanskom forumu.

U praksi treba da župnici propise §§ 18. i 19. zak. za žen. kat. jednako kao i druge gragjanske ženidbene propise (zabrane) obdržavaju. Zato će si župnik mjesta, u koliko nije ujedno i župnik vlastiti barem jedne stranke, pribaviti dozvolu od vlastitoga župnika, što dekret „Ne temere“ i onako „ad licitam adsistentiam“ propisuje⁵³. U mješovitim pako onim brakovima, koji bi bili nevaljani, ako se ne sklope pred kat. župnikom mjesta, imati će kat. župnik mjesta nastojati, da stranke pred njim brak sklope, ma i ne bilo udovoljeno uvjetima, pod kojima crkva mješoviti brak dozvoljava; razumijeva se, da će

⁵³ „n. V. Licite autem adsistent (naime parochus et loci Ordinarius), § 1. constituto sibi legitime de libero statu contrahentium, servatis de jure servandis; § 2. constituto insuper de domicilio, vel saltem de menstrua commoratione alterutrius contrahentis in loco matrimonii; § 3. quod si deficiat, ut parochus et loci Ordinarius licite matrimonio adsint, indigent licentia parochi vel Ordinarii proprii alterutrius contrahentis, nisi gravis intercedat necessitas, quae ab ea excuset.“

nedozvoljenom mješovitom braku prisustvovati tako, da samo zatraži i primi megjusobnu ženidbenu privolu stranaka.

5. Valja nam konačno još izviditi, da li onim kat. brakovima, koji su, što se bitne forme tiče, sklopljeni prema propisima dekreta „Ne temere“, odnosno riješenja Congr. de Sacram. dd. 27. Febr. 1909., pripadaju gragjanske pravne posljedice, ma da nisu sklopljeni prema propisima §§ 18. i 19. zak. za žen. kat. i § 8. zak. o vjer. odnosima — i nadalje, da li te gragjanske pravne posljedice pripadaju onim kat. brakovima, koji su sklopljeni prema propisima §§ 18. i 19. zak. za žen. kat. i § 8. zak. o vjer. odnosima, ma i ne bili sklopljeni prema propisima dekreta „Ne temere“, odnosno riješenja Congr. de Sacram. dd. 27. Febr. 1909.

O gragjanskim pravnim posljedicama izdaje zakone i sudi jedino država, kako je već prije rečeno. Moramo s toga promotriti odnosne ustanove gragjanskih zakona.

Što se tiče kat. brakova, koji su sklopljeni prema novim crkvenim propisima, te tako valjani u crkvenom forumu, pripadati će im gragjanske pravne posljedice, ma i ne bili sklopljeni prema propisima §§ 18. i 19. zak. za žen. katolika. Razlog jest, što gragjanski zakoni naši valjanom braku pridijeljuju sve gragjanske pravne posljedice⁵⁴, izuzevši samo slučajeve, gdje je nekom valjanom braku posebnom gragjanskom ustanovom ova ili ona gragj. pravna posljedica zanijekana⁵⁵. Upitni su pako

⁵⁴ Vd. §§. 89—92., 137—160., 730., 757—759., 762., 796., 1217—1266 općeg gr. zak. te § 31. zak. za žen. kat. cit. u op. 19. i § 51. zak. za žen. kat.: „Osuda konačna, izrečena po nadležnom crkvenom sudu o valjanosti ženidbe, ima glede iste pravilom biti za gradjanske pravne posljedice.“

⁵⁵ § 32. zak. za žen. kat.: „Ako se maloljetnik oženi, nedobivši k tomu potrebite dozvole od oca ili dozvole od suda (§§. 5, 8.), bit će oba roditelja oproštena od dužnosti, dati mu miraza ili opreme, i otac imat će pravo iznasliediti ga (izključiti od baštinstva). Pravo iznasliedjenja, nego samo do polovice diela zakonitoga, pripada i materi, a i djedu i babi, pod kojih je tutorstvom bio maloljetnik onda, kad je bez sudbene dozvole sklopio ženitbu, na koju oni ne bijahu privolili.“ § 34. zak. za žen. kat.: „Ako bi savez, koji je sklopljen uz prekršaj propisa u § 13. sadržanoga (preljub sudbeno dokazan), imao po zakonu crkvenomu smatrati se kao ženitba valjana, bit će pogodbe ženitbene bezkrepostne, i drugovi ženitbeni ne će moći služiti se nasliednima pravi, ustanovljenima §§. 757.—759. obćega gragjanskoga zakona; supruga i djeca ne će imati pravo na plemstvo ni na ostala preimućva, koja su sa stališem muža skopćana; djeca, koja u takovoj ženitbi budu rodjena,

brakovi valjani (i za gragjanski forum), a nema nikakove posebne gragjanske ustanove, koje bi im gragjanske posljedice zanijekale. Pripadaju im dakle sve gragjanske posljedice.

Što se tiče kat. brakova, koji su sklopljeni prema propisima §§. 18. i 19. zak. za žen. kat., ali u opreci sa propisima novoga sadanjega crkv. prava o bitnoj formi sklapanja braka, to im ne će pripadati gragjanske pravne posljedice. Razlogom jest, što nevaljanom braku po propisima gragjanskog zakona ne pripadaju gragj. pravne posljedice, izuzevši jedino slučajeve, gdje su nekom nevaljanom braku posebnom gragjanskom ustanovom gragjanske pravne posljedice usprkos nevaljanosti pridijeljene⁵⁶. Upitni su pako brakovi nevaljani (i za gragj. forum), a nema posebne gragjanske ustanove, koja bi im usprkos nevaljanosti pridijelila gragjanske pravne posljedice.

ili po ženitbi istoj pozakonjena, bit će izključena od one imovine, koja je obiteljskim naredbami napose priuzdržana potomstvu zakonitomu, a nemaju ni prava na bezoporučno nasliedjenje u imovini rodjaka od roditelja svojih; ali ni rodjaci ovi nemaju od svoje strane nikakova prava na zakonito nasliedjenje u imovini djece ovakove.“ Sr. takogjer §§. 73. i 76—77. zak. za žen. kat.

⁵⁶ § 50. zak. za žen. kat.: „Djeca rođena iz ženitbe nevaljane, sklopljene po proglašenju ovoga zakona; ili rođena iz ženitbe, istina prije sklopljene, nego preko roka ovoga nastavljene, imadu se, osnivala se nevaljanost ženitbe na razlozih, kojih mu drago, smatrati kao zakonita, u koliko ma jedan od roditelja navesti može, da mu je bez krivnje njegove zaprieka ženitbena nepoznata bila. Na koliko su djeca takova izključena od imovine one, koja je naredbami obiteljskim napose pridržana potomstvu zakonitom, ima se to prosudjivati po obćenitih zakonskih ustanovah.“ § 51. zak. za žen. kat.: „Osuda konačna, izrečena po nadležnom crkvenom sudu o valjanosti ženitbe, ima glede iste pravilom biti za gradjanske pravne posljedice. Nego ako ženitba izjavljena bude kao nevaljana radi kojegod od onih zaprieka, što ih navodi § 80. napatka za duhovne sudove, tad se pravna razmjerja djece imadu urediti onako, kao da se je razkinuo vez ženitbeni. A i vlastna je stranka nedužna zahtievati odštetu od stranke, koja je tomu kriva.“